Írta: Kardos Ferenc
2016. december 03. szombat, 15:04

2002-ben, 82 éves korában elhunyt Orsós Jakab a magyarországi beások legismertebb írója volt. Egyesült benne a magyar íróként és a közéleti szerepet vállaló értelmiségiként kapott elismertség a roma közösségekben tisztelt „bölcs, öreg” ember alakjával (”aki meg tud szólalnia a nyelvünkön, és akire hallgatni érdemes”- mondogatták zalakarosi és nagykanizsai tisztelői). Közösségbeli elismertsége és írásai révén esélye van rá, hogy a 21. században is hasson. Személyét és szerepét Nádas Péter, az íróbarát is jól látta, amikor így írt róla Gyökerezés című novelláskötetének ajánlásában:

„Ha azt mondanám, hogy Orsós Jakab született elbeszélő, akkor igazán keveset mondanék. Nem ismerek rajta kívül embert, akiben ilyen mennyiségű eleven történet élne. Ami a lélek ritkán adódó belső képességére utal, a nyugodt megfigyelés és az elmélyült megértés képességére.

Aki történetében látja a világot, annak tudnia kell, hogy honnan jöttünk, és merre tartunk. Ismer nie kell a rendet és a zűrzavart. Érezni kell önnön helyét az emberek, a tárgyak és a jelenségek között, ebben nem szabad tévednie.

Orsós Jakab nem készített önéletírást, de különböző írásaiban és társaságban is sokszor kezd ett bele élete elmesélésébe.
Gyökerezés című kötetében négyszer is. Novellái többségében is megtalálhatók az önéletrajzi közlések.
Hegedűs Sándor nekrológja és az Orsósról készült életrajzi film (Aki hallja, aki nem hallja) alapján állítottam össze Orsós Jakab képét, néhány személyes emlékemmel fűszerezve.

Beás cigány családban született 1920. május 24-én, úton Nagykanizsa felé, valahol egészen kö zel a város határához.
(Az életrajzi filmben – s másutt is, amikor ez szóba került – úgy vélekedett, hogy biztosan nem akkor, hanem valamikor, a ma Murakeresztúrhoz tartozó Kollátszegen született, ahol megkeresztelték és bejelentették.)

Édesapja teknővájó cigány volt. Ő maga, felcseperedvén, előbb fűrészmalomban dolgozott, maj d 1940-től olajbányász volt. 1942-ben behívták katonának.
A szovjet frontra került, ahol hadifogságba esett.[…] Csak 1948-ban térhetett haza. Egy erdőgazdaságban kapott munkát, ám rövidesen ismét az olajiparban dolgozott.
[…]

Kedvtelésből kezdett faragni, próbálta visszaidézni az édesapjától ellesett mozdulatokat,fogáso kat. 1962-ben fafaragó munkásságáért a népművészet mestere kitüntető címet ítélték neki.
A faragókés és a véső mellett a toll is hamar szolgálatába szegődött. Rögtön az első írói kísérletét siker koronázta. 1952- ben, a megyei napilapban jelent meg első műve, melynek címe Idézés a túlvilágra volt.

A siker nyomán rengeteget írt. Előbb az olajipar különböző üzemi lapjaiban jelentek meg munkái majd az irodalmi folyóiratoknak is rendszeresen küldött elbeszéléseket. Mi sem jellemzőbb, mint az, hogy miskolci és győri folyóiratok (a Napjaink és a Műhely) egyszerre közölték azokat. Pándi Pál irodalomkritikus is felfigyelt tehetségére, s egy tanulmányában mások figyelmét is őfelé terelte. Egyre többet merített saját élményeiből, így találta meg igazi írói hangját. Több antológia is közölte elbeszéléseit. Ilyen volt a Visszhang 1983-ban, az Egerszegi Füzetek 1983-ban és 1987-ben, valamint a Lüktetés
1990-ben. A Zala Megyei Írók Egyesületének elnökévé választották, s e tisztségét haláláig viselte.

Írásait valamennyi cigány újságban örömmel fogadták, s ő programszerű kötelességgel is írt valamennyibe. Beás cigányként – mindmáig – szinte mint egyedüli tollforgató volt jelen.

Első önálló elbeszéléskötete 1987-ben jelent meg Aki hallja, aki nem hallja… címmel. A benne foglalt valamennyi emléket a személyes átélés hitelessége hatotta át. Csakúgy, mint a szintén önéletrajzi ihletésű, 1992-ben kiadott Gyökerezés elbeszéléseit is.

Művei külföldön: Németországban és Ausztriában is sikert arattak. Az olvasás ás írás művészetét a korpavári, majd a hosszúvölgyi iskolában sajátította el. Érzékletesen fogalmazta meg a filmben azt a hatalmas lépést, melyet megtett az erdőtől az iskoláig.

„Nagykanizsa környékéről az 1930-as években mi voltunk az első madarak, akik iskolába mentünk, mi voltunk az első madarak, akik kiléptünk a kunyhókból… A mi fejlődésünket, a mi életünket az indította el, hogy a tanító egy új közegbe illesztett be bennünket… az a másik közeg: a szép, a jobb, a kellemesebb ételek, ízek, a szép fehér fal tulajdonképpen megváltoztatta mindannyiunk belső esztétikai érzéseit, mind a harmincunkét és az utánunk jövőkét is.

Nagy életformaváltások jellemezték Orsós Jakab egész életét: a csak szavakkal élő,vándorló cigány nemzetségéből írástudó és olvasó emberré, majd íróvá és mértékadó értelmiségivé, az erdei hajlékban apja mesterségét tanuló gyermekből ipari munkássá és közössége szószólójává vált.

(Forrás: Hídszerepek, OSZK, 2008.)